

درسنامه درس دهم

برنامه‌ای که خداوند برای زندگی انسان‌ها تنظیم کرده دربردارنده احکام و وظایف انسان در ارتباط با خدا، خود، خانواده، جامعه و خلقت است. نتیجه (معلول) عمل به این برنامه: گام نهادن در مسیر عبودیت و رستگاری در دنیا و آخرت. تمام احکام در جهت مصلحت انسان است. انسان دوست دارد حکمت و علت احکام الهی را بداند و با معرفت بیشتر دستورات خدا را انجام دهد. لذا خداوند برخی فایده‌های مهم‌ترین احکام خود را از طریق قرآن و سخنان معصومین (ع) به ما اطلاع داده است. معنای تقوا و نکات مربوط به آن:

- ✓ **حقیقت تقوا** طبق فرمایش امام علی (ع): (میزان موفقیت در هدف‌های بزرگ به میزان تسلط بر خود و «تقوا» بستگی دارد). (هدف بزرگ‌تر = تقوای بیشتر)
- ✓ **آدم‌های بی تقوا:** مانند سوارکارانی که سوار بر اسب چموش‌اند که لجام پاره کرده و اختیار را از دست سوار کار گرفته و نهایتاً سوار کار را در آتش می‌افکنند.
- ✓ **آدم‌های با تقوا:** مانند سوارکارانی که سوار بر اسب رام شده‌اند که لجام را در اختیار دارد و راه می‌پیماید تا وارد بهشت می‌شوند.
- ✓ **تفاوت این دو گروه:** ۱. در چموشی و سرکشی اسب (بی تقوا)؛ ۲. راهوار و مطیع بودن اسب (با تقوا)؛ (اسب همان نفس اماره)
- ✓ **تقوا:** به معنای حفاظت و نگهداری. انسان متقی: کسی که خود نگهدار است و خود را حفظ می‌کند (بر خودش مسلط است) - خود نگهداری از گناه.
- ✓ **مرتبه‌ی اولیه تقوا** در همه‌ی انسان‌ها وجود دارد (گرایش به خوبی‌ها و بیزاری از بدی‌ها - فآلهمها فجورها و تقواها) - مانند نهالی که نیاز به آبیاری دارد تا بتواند در برابر بادهای سهمگین گناه مقاومت کند. (راه رشد تقوا: نماز و روزه)

جایگاه روزه در اسلام

جایگاه نماز در اسلام

- ✓ مهم‌ترین فایده روزه: **تقوا و پارسایی** ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ... تَتَّقُونَ﴾
- ✓ اگر چه روان‌شناسان و کارشناسان تربیت برای تسلط بر خود کارهای مختلفی پیشنهاد داده‌اند اما **خداوند روزه** را بیان نموده که انجام صحیح آن انسان را در مقابل موانع درونی قوی می‌کند و به برترین هدف‌ها می‌رساند.
- ✓ **روزه مصداق کامل تمرین صبر و پایداری** در مقابل خواهش‌های دل.
- ✓ **برخی ثمرات روزه:**
  - ✓ گذشتن از خود برای سیر کردن گرسنگان و انجام ندادن هر کار برای خوردن غذا
  - ✓ حفظ چشم و زبان و گوش از گناه و حفظ حجاب و پوشش
  - ✓ در امان ماندن مردم از دست و زبان انسان،
  - ✓ احساس سختی نداشتن برای انجام دستورات الهی.
- ✓ **باطل کننده‌های روزه (۹ مورد)** برخی از آنها: خوردن، آشامیدن، دروغ بستن به خدا، پیامبر (ص) و جانشینان پیامبر (ع)، رساندن غبار غلیظ به حلق، فرو بردن تمام سر در آب، باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح

- ✓ مهم‌ترین فایده‌های نماز: ۱. **یاد خدا** ﴿لَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾
- ✓ **دوری از گناه** ﴿تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾
- ✓ ستون خیمه‌ی دین و نشانه‌ی وفاداری ما به عهد خویش با خداست.
- ✓ جامعه‌ی اسلامی و فرد مسلمان با نماز شناخته می‌شود. در جامعه و خانواده‌ای که نماز نیست گویا اسلام وارد نشده است.
- ✓ **نتیجه پنج بار نماز به پا داشتن** در طول روز: زنده شدن یاد خدا در دل و زندگی
- ✓ **نتیجه توجه به حضور خدا** در زندگی: دوری از گناه و دست نزدن به هر کار
- ✓ نماز از زشتی‌ها بازمی‌دارد. اما چگونه؟ **پاسخ:** اثر نماز به تداوم و پیوستگی آن و میزان دقت و توجه ما بستگی دارد. مثل مطالعه با کیفیت
- ✓ مراجعه به زندانیان و خلاف‌کاران نشان می‌دهد کمتر نماز خوان بوده‌اند.
- ✓ برخی ثمرات نماز: (سمت راست علت و سمت چپ معلول است)
  - ✓ **کوچک نشمردن نماز** ← دوری از گناهان و به تدریج دوری از مکروهات
  - ✓ انجام به موقع نماز ← دور کردن بی نظمی از زندگی
  - ✓ پنج نوبت نماز با لباس پاک ← حفظ شدن از آلودگی‌های ظاهری
  - ✓ رعایت غصبی نبودن نماز ← متمایل نشدن به درآمد حرام
  - ✓ توجه به بزرگی خدا در هنگام تکبیر ← کسی در دل ما جای خدا را نمی‌گیرد.
  - ✓ توجه به عظمت خدا در رکوع و سجود ← عدم خضوع مقابل مستکبران
  - ✓ خواستن صادقانه صراط مستقیم از خدا ← دل نیستن به راه‌های انحرافی
  - ✓ با توجه گفتن «غیر المغضوب...» ← قرار نگرفتن در زمره مغضوبین و گمراهان
  - ✓ نتیجه کلی: **تکرار درست نماز** ← به تدریج به تسلط رسیدن مقابل منکرات

- کمال اعمالی که تأثیر نماز را از بین می‌برد:
- ۱- ناراحت کردن پدر و مادر؛
- حدیث:** امام صادق (ع): «نگاه از روی خشم به والدین نماز شخص پذیرفته نیست» (حتی اگر والدین در حق او کوتاهی و ظلم کرده باشند)
- ۲- **غیبت کردن؛ حدیث:** پیامبر (ص) به ابوذر: «غیبت مسلمان، تا ۴۰ روز نماز پذیرفته نیست. مگر اینکه فرد غیبت شده، او را ببخشد»
- امام صادق (ع): «هرکس می‌خواهد بداند نمازش پذیرفته شده یا نه، ببیند چقدر او را از گناه باز می‌دارد» **نتیجه:** اگر نماز از بدی باز ندارد، نقصی در نماز وجود دارد.

✓ احکام روزه:

- * اگر روزه‌دار سهواً چیزی بخورد یا بیاشامد، روزه‌اش صحیح است؛
- * اگر روزه‌دار، چیزی که لای دندان مانده را، عمدتاً بخورد روزه‌اش باطل می‌شود؛ باید کفاره هم بدهد.
- (خوردن غذای حلال هم همین حکم را دارد - اما خوردن چیزی که حرام است مثل خاک، شراب و... کفاره جمع دارد)
- * انسان نمی‌تواند به خاطر ضعف، روزه خود را بخورد ولی اگر ضعف او به قدری است که معمولاً نمی‌شود تحمل کرد، می‌تواند بخورد؛
- * روزه‌دار نباید غبار غلیظ و دود سیگار و تنباکو و مانند آن‌ها را به حلق برساند؛
- * اگر روزه‌دار عمدتاً تمام سر را در آب فرو برد، اگر چه باقی بدن او از آب بیرون باشد، باید قضای آن روز را بگیرد ولی اگر تمام بدن را آب بگیرد و مقداری از سر بیرون باشد روزه‌اش صحیح است و باطل نیست.
- * کسی که غسل جنابت بر او واجب است اگر عمدتاً تا اذان صبح غسل نکند یا اگر وظیفه‌اش تیمم است، تیمم ننماید، نمی‌تواند روزه بگیرد. اگر از روی سهل انگاری غسل نکند تا وقت تنگ شود، با تیمم می‌تواند روزه بگیرد اما در مورد غسل نکردن معصیت کرده است.
- * اگر کسی به علت عذری مثل بیماری نتواند روزه بگیرد و بعد رمضان عذرش رفع شود و تا رمضان آینده عمدتاً قضا را نگیرد باید:
  ۱. قضای هر روز را بگیرد؛ ۲. برای هر روز یک مُد (تقریباً ۷۵۰ گرم) گندم یا جو و مانند آن به فقیر بدهد.

- * اگر کسی روزه ماه رمضان را عمدتاً نگیرد باید:
  ۱. هم قضای آن را بجا آورد؛
  ۲. هم کفاره بدهد؛ یعنی یا برای هر روز دو ماه روزه بگیرد یا ۶۰ فقیر را (به هر فقیر یک مُد) سیر کند

(این کار را باید تا رمضان آینده انجام دهد)

- * اگر کسی به چیز حرام روزه را باطل کند (مثل دروغ به خدا)، کفاره‌ی جمع بر او واجب است. (یعنی هر دو کفاره باهم)
- (البته اگر هر دو برایش ممکن نیست، می‌تواند هر کدام را که ممکن است، انجام دهد)

✓ احکام روزه مسافر:

- مسافر با وجود ۳ شرط باید نمازش را شکسته بخواند و روزه نگیرد:
  ۱. رفتن او کمتر از ۴ فرسخ (حدود ۲۲/۵ کیلومتر) و مجموع رفت و برگشت او کمتر از ۸ فرسخ (۴۵ کیلومتر) نباشد؛
  ۲. بخواید کمتر از ۱۰ روز در جایی که سفر کرده بماند، (اگر بخواید ده روز یا بیشتر بماند، نماز کامل است و روزه را باید بگیرد)
  ۳. برای کار حرام سفر نکرده باشد؛ (مثلاً به قصد ستم به مظلوم یا یاری ظالم به سفر برود یا فرزند یا نهی والدین به سفر غیرواجب برود)
- اگر مسافر ← پیش از ظهر به وطن یا جایی که قصد ۱۰ روز دارد، برسد ← اگر مبطلی برایش پیش نیامده، باید روزه را ادامه دهد
← بعد از ظهر به وطن یا جایی که قصد ۱۰ روز دارد، برسد ← اگر مبطلی برای پیش آمده، روزه‌اش صحیح نیست (باید بعداً قضا بگیرد)
- اگر روزه‌دار ← پیش از ظهر مسافرت کند ← تا زمانی که از حد ترخص خارج نشده باید روزه‌اش را نگاه دارد
← بعد از ظهر مسافرت کند ← باید روزه‌اش را نگاه دارد

﴿ ترجمه و نکات آیات درس دهم﴾

۱- (بقره/۱۸۳): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

ترجمه: ای کسانی که ایمان آوردید روزه بر شما واجب شده همانطور که بر کسانی که قبل از شما بودند واجب شده بود. شاید که پرهیزکار شوید.

﴿ پیام و نکات :﴾

۱. آیه، بیانگر وجوب روزه بر مؤمنان است. (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ)؛

۲. عبارت «كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ» نشان می‌دهد روزه بر پیشینیان نیز واجب بوده است (در تمام دوران‌ها و ادیان)؛

۳. ثمره و نتیجه روزه، تقوا ۱- (لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ). (تقوا: معلول - روزه: علت)

۲- (عنکبوت/۴۵): ﴿... وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ وَ لَذِكْرِ اللَّهِ أَكْبَرُ وَ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾

ترجمه: ... و نماز به پا دار. قطعاً نماز از بدی و زشتی باز می‌دارد و قطعاً یاد خدا بزرگتر است و خداوند می‌داند آنچه را که انجام می‌دهید.

﴿ پیام و نکات :﴾

۱. آیه به پیامبر(ص) دستور برپایی نماز داده است. (أَقِمِ الصَّلَاةَ)؛

۲. دو ثمره نماز : ۱. بازداشتن از زشتی و بدی (تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ)؛ ۲. یاد خدا (لَذِكْرِ اللَّهِ) (ثمره دوم مهم‌تر است) (لَذِكْرِ اللَّهِ أَكْبَرُ)